

" Waterkwaliteit en visbestand in de Handzamevaart anno 2024 "

1. Inleiding

De Handzamevaart is een kleine rivier in West-Vlaanderen, dat uitmondt in de IJzer. Het stroomgebied van deze vaart en de zijbeken bestrijkt een oppervlakte van 173 km² op de rechteroever van de IJzer.

Ze ontspringt nabij Torhout als *Spanjaardbeek* en buigt daarna westwaarts af naar Kortemark. Als *Krekebeek* of *Krekelbeek* loopt de stroom ten zuiden van Kortemark en Handzame door. Voorbij Handzame spreekt men van de *Handzamevaart*. De vaart stroomt tussen Werken en Zarren door, en is er vanaf daar grotendeels gekanaliseerd. Wat verder stroomt de Oude Zarrenbeek in de Handzamevaart.

De vaart stroomt nog tussen Esen en Vladslo door, en mondt ten slotte in het stadscentrum van Diksmuide uit in de IJzer.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

De Handzamevaart is een Vlaams oppervlaktewaterlichaam.

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed. Ook voor de biologische waterkwaliteit gelden dergelijke klassen.

Het meest recente jaar waarvoor alle meetgegevens volledig afgewerkt en beschikbaar zijn, is 2023. Ter vergelijking werden de gegevens van 2015 gebruikt.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: totaal stikstof, totaal fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) was voor de Handzamevaart zowel in 2015 als in 2023 "slecht".

De totale biologische waterkwaliteit van dit waterlichaam was in 2015 nog "slecht", maar evolueerde in 2023 naar "ontoereikend".

b) Toekomstperspectieven

De Handzamevaart heeft als gebiedsprioritering klasse 6: gebied waar de goede ecologische toestand nog niet bereikt wordt in 2033, maar waar wel een vooruitgang beoogd wordt via generieke maatregelen (zie <https://sgbp.integraalwaterbeleid.be/bekkens/ijzerbekken/visie-en-acties/gebiedsgerichte-uitdagingen>).

Om de goede toestand te behalen in dit gebied zijn, zoals beschreven in de visie (<https://sgbp.integraalwaterbeleid.be/bekkens/ijzerbekken/visie-en-acties/gebiedsgerichte-uitdagingen/andere-gebieden/handzamevaart/visie>), vooral generieke acties nodig van de sectoren landbouw, huishoudens en bedrijven.

Acties voor de verdere uitbouw en optimalisering van de afvalwatersanering maken deel uit van de generieke acties en van de zoneringsplannen en gebiedsdekkende uitvoeringsplannen.

Een stand van zaken van de acties wordt jaarlijks weergegeven in het wateruitvoeringsprogramma voor het IJzerbekken (https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bekkens/ijzerbekken/waterbeheerplannen/1_ijzerwup2024.pdf).

De evolutie van de waterkwaliteit kan handig opgevolgd worden via de waterlichaamdashboards die sinds kort online staan via *Dashboard oppervlaktewaterlichamen — Vlaamse Milieumaatschappij*.

3. Afvissingen

In het huidige Vlaams vismeetnet zijn er twee locaties op de Handzamevaart. Deze locaties zijn gelegen te Torhout, Spanjaard en Kortemark, Tergotebrug. De laatste bemonsteringen dateren respectievelijk van 2019 en 2020.

a) Afvissing in 2014

Het INBO bemonsterde de Handzamevaart onder meer in 2013 en 2014.

Op de Handzamevaart ving men in 2014 liefst 13 soorten: driedoornige stekelbaars, baars, blankvoorn, blauwbandgrondel, gibel, karper, paling, pos, rietvoorn, riviergrondel, snoek, snoekbaars en winde. De vangst was hoog en bestond vooral uit blankvoorn en baars.

De index scoorde met 0,43 een ‘matige kwaliteit’. De opgeloste zuurstofconcentratie lag, op het moment van de bemonstering, net onder de basiskwaliteitsnorm van 5 mg/l. De bemonsterde locatie is gelegen op het Vlaams waterlichaam VL05_3.

In de campagne van 2013 werd ook een locatie op de Handzamevaart (Torhout) bemonsterd. Deze locatie is gelegen op het waterlichaam van de eerste orde met nummer L111_1044. Er werden slechts vijf soorten gevangen namelijk tiendoornige stekelbaars, driedoornige stekelbaars, bermpje, blankvoorn en paling. De index scoorde 0,4 wat overeen komt met een ‘ontoereikende kwaliteit’ (Van Thuyne et al., 2015).

b) Afvissing in 2019

Het INBO beviste de Handzamevaart in 2019 op één locatie.

Tabel 3 geeft de situering weer van de staalnameplaatsen in het IJzerbekken. De Handzamevaart heeft het nummer 24223050.

Tabel 6 geeft een overzicht van de aangetroffen vissoorten en het totaal aantal soorten (N) op de verschillende locaties (met * elektrisch, + fuiken, X beide methoden).

Tabel 7 geeft de effectieve vangst weer per soort en per staalnameplaats in 2019 uitgedrukt in CPUE (in g/100 m en N/100 m met N = aantal).

Tabel 8 geeft een overzicht weer van de visindexwaarden (in EQR) en hun appreciatie.

De Handzamevaart beviste men op één locatie. Er werden 5 vissoorten gevangen namelijk tiendoornige stekelbaars, driedoornige stekelbaars, biermpje, blauwbandgrondel en paling. Biermpje is de meest gevangen soort. De index scoort 0,33 wat overeenkomt met een 'ontoereikende kwaliteit' en dus dezelfde klasse als in 2013.

c) Afvissing in 2020

Toen werden er 9 vissoorten gevangen namelijk baars, bittervoorn, blankvoorn, blauwbandgrondel, kolblei, paling, rietvoorn, riviergrondel en winde.

De vangsten zijn vrij hoog maar bestaan vooral uit blankvoorn, ook baars wordt goed gevangen. De index haalt een score van 0,38.

Men ving ook vijf bittervoorns. Het is de eerste maal sinds 2012 dat men deze habitatrictlijnsoort opnieuw vangt.

De Handzamevaart scoort een 'matige kwaliteit'.

Tabel 3 geeft een situering weer van de staalnameplaatsen in het IJzerbekken, bekken van de Gentse kanalen en het bekken van de Brugse polders bemonsterd in 2020.

Tabel 6 geeft een overzicht weer van de aangetroffen vissoorten en het totaal aantal soorten op de verschillende locaties (met * gevangen d.m.v. elektrovisserij, + gevangen d.m.v. fuikvisserij en X gevangen door sleepnetvisserij (met IJB= IJzerbekken, GK= Gentse kanalen en BP = Brugse polders)).

Tabel 7 geeft de effectieve vangst weer per soort en per staalnameplaats in 2020 uitgedrukt in CPUE (elektrisch in G/100 m en N/100 m, , fuiken in G/fuikdag en N/fuikdag met G = gewicht in g en N = aantal.

Tabel 8 geeft een overzicht weer van de visindexwaarden (in EQR) en hun appreciatie.

VERBEIREN Marc

Wolvertem, december 2024

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger Eva DE BLEEKER in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Jo BROUNS :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2024-2025 , vraag nr. 84 van 13 november 2024 } .

b) TABELLEN Afvissing in 2019

Tabel 3: Situering van de staalnameplaatsen in het IJzerbekken.

Nummer	X	Y	Waterloop	Gemeente	Omschrijving
01222100	35647	187987	GROTE BEVERDIJKVAART	Lo-Reninge	nabij Sloggatbrug
01422100	40522	197773	GROTE BEVERDIJKVAART	Diksmuide	Karpelbrug
21121150	40719	176212	KEMMELBEEK	Ieper	Elverdinge, aan Veurnseweg
21121400	39198	184526	KEMMELBEEK	Lo-Reninge	ter hoogte van de monding in de IJzer
21121400B	39224	183739	KEMMELBEEK	Lo-Reninge	aan de Broekstraat
22130100	47066	178953	MARTJEVAART	Langemark-Poelkapelle	achter fabriek aan de Boezingenstraat
22130150	42887	183370	MARTJEVAART	Lo-Reninge	achter kasteel van Merkem
22130150B	43187	182958	MARTJEVAART	Lo-Reninge	tussen de velden
23030100	26021	178440	HEIDEBEEK	Poperinge	/
23110100	26150	179533	IJZER	Poperinge	ter hoogte van Kruisstraat, grens Frankrijk
23110300	27264	180335	IJZER	Poperinge	ter hoogte van Dode IJzer
24223050	59151	192276	HANDZAMEVAART	Torhout	Spanjaard

Tabel 6: Overzicht van de aangetroffen vissoorten en het totaal aantal soorten (N) op de verschillende locaties (met * elektrisch, + fuiken, X beide methoden).

Nummer	jaar	alver	baars	bermpje	bittervoorn	blankvoorn	blauwbandgrondel	brasem	driedoornige stekelbaars	giebel	karper	kleine modderkruiper	kolblei	kopvoorn	paling	pos	rietvoorn	riviergrondel	snoek	snoekbaars	tiendoornige stekelbaars	vetje	winde	zeelt	Totaal
01222100	2019		*			*		*								*	*		*					*	8
	2013	+	X		*	X		X	*	X	*		X		X	X	X		*	+		+		*	15
01422100	2019		*			*						*			*	*						*		*	7
	2013		*			*			*			*					*							*	5
21121150	2019			*					*						*			*			*				2
	2013			*					*						*			*			*				5
21121400	2019		*			*	*		*	*		*			*	*	*	*				*		*	4
	2013		*	*	*	*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*				*		*	16
22130150	2019		*			*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*				*	*	*	6
	2013		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*				*	*	*	14
23030100	2019			*			*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*							7
	2013		*	*			*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*							9
23110100	2019		*	*	*	*					*		*	*	*	*	*	*							10
23110300	2019		*	*	*	*					*	*	*	*	*	*	*	*				*	*		10
	2013	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			*	*		16
24223050	2019			*		*	*	*	*						*	*	*	*			*				5
	2013			*		*	*	*	*						*	*	*	*			*				5

Tabel 7: Effectieve vangst per soort en per staalnameplaats in 2019 uitgedrukt in CPUE (in g/100 m en N/100 m met N = aantal).

Nummer		baars	bermpje	bittervoorn	blankvoorn	blauwbandgrondel	brasem	driedoornige stekelbaars	gjebel	karper	kleine modderkruiner	kolblei	kopvoorn	paling	pos	rietvoorn	riviergrondel	snoek	tiendoornige stekelbaars	vetje	winde	zeelt	Totaal			
01222100	g/100m	210,2			378,1		1,25			228,0					12,8	45,15		447,85					290,5	1613,95		
Elektrisch	N/100m	31,5			8		0,5			0,5					2	2,5		1,5					1	47,5		
01422100	g/100m	71,45			87,25							0,8		0,65	4,25						0,3			13,05	177,75	
elektrisch	N/100m	6			8							0,5		0,5	0,5						0,5			0,5	16,5	
21121150	g/100m		67,3					716,3																	783,6	
elektrisch	N/100m		12					229																		241
21121400	g/100m	5,8			1691,	1								15,65												1714,4
elektrisch	N/100m	0,5			44	1								1												46,5
21121400B	g/100m	21,4	3,1	4,0	165,0	1,			652,			1	1,1	20,9	2,2	48,4								0,9	921,9	
elektrisch	N/100m	2	0,5	2,5	5	0,			0,5			0,5	0,5	0,5	0,5	4,5								0,5	18	
22130100	g/100m																									0
elektrisch	N/100m																									0
22130150	g/100m	29,4			278,9		16,2					29,6				16,3								60,8	431,2	
elektrisch	N/100m	1			6,5		1,5					0,5				0,5								2	12	
22130150B	g/100m	8,6			225,4				49,5	35,6														334,5	653,6	
elektrisch	N/100m	0,5			5				2	0,5														9	17	
23030100	g/100m		14,3			13					14,6		4,9	222,7			10									280,4
elektrisch	N/100m		3			6					8		3	6			6									32
23110100	g/100m	57,54	2,08	1,09	89,1						2,37		0,61	46,11	3,3		4,	320,53								527,52
elektrisch	N/100m	3,36	0,42	0,42	1,47						2,94		0,42	1,47	0,21		1,	0,21								12,81
23110300	g/100m	44,08	0,92		185						0,68	14,2	11,5	67,58	1,16		1,							16,78	343,12	
elektrisch	N/100m	2,2	0,2		3,8						0,2	0,4	0,2	1	0,2		0,							0,2	9,2	
24223050	g/100m		159,			11		0,4						4,8					0,7							177,1
elektrisch	N/100m		15			13		1						1					2							32

Tabel 8: Overzicht van de visindexwaarden (in EQR) en hun appreciatie.

Nummer	Waterloop	Waterlichaamnummer	Jaar	EQR	Appreciatie
01222100	GROTE BEVERDIJKVAART	VL11_13	2013	0,58	matig
			2019	0,60	matig
01422100	GROTE BEVERDIJKVAART	VL11_13	2013	0,47	matig
			2019	0,48	matig
21121150	KEMMELBEEK	L107_10	2013	0,43	matig
			2019	0,20	slecht
21121400	KEMMELBEEK	VL05_2	2013	0,55	matig
			2019	0,45	matig
21121400B	KEMMELBEEK	VL05_2	2019	0,45	matig
22130100	MARTJEVAART	L111_1001	2013	0,2	slecht
			2019	0	slecht
22130150	MARTJEVAART	VL11_10	2013	0,58	matig
			2019	0,45	matig
22130150 B	MARTJEVAART	VL11_10	2019	0,40	ontoereikend
23030100	HEIDEBEEK	VL05_4	2013	0,6	matig
			2019	0,37	ontoereikend
23110100	IJZER	VL08_7	2019	0,6	matig
23110300	IJZER	VL08_7	2013	0,55	goed
			2019	0,55	matig
24223050	HANDZAMEVAART	L111_1044	2013	0,4	ontoereikend
			2019	0,33	ontoereikend

c) TABELLEN Afvissing 2020

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Afvissingsmethode	Jaar	Datum	Nederlandse naam	Aantal per vangstinspanning
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	baars	33.50
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	bittervoorn	2.50
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	blankvoorn	128.00
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	blauwbandgrondel	1.50
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	kolblei	1.50
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	paling	1.50
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	rietvoorn	3.00
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	riviergrondel	2.00
HANDZAMEVAART	50712/191828	Tergotebrug	Kortemark	West- Vlaanderen	Dzerbekken	Elektrisch	2020	26/08/2020	winde	0.50

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	baars	67.00	852.20
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	bittervoorn	5.00	7.00
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	blankvoorn	256.00	4008.10
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	blauwbandgrondel	3.00	9.20
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	kolblei	3.00	25.10
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	paling	3.00	62.70
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	rietvoorn	6.00	176.50
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	riviergrondel	4.00	42.40
Handzamevaart	50711/191828	Tergotebrug	Kortemark	West-Vlaanderen	Ijzerbekken	2020	winde	1.00	227.40

Tabel 3: Situering van de staalnameplaatsen in het IJzerbekken, bekken van de Gentse kanalen en het bekken van de Brugse polders bemonsterd in 2020

Nummer	X	Y	Bekken	Waterloop	Gemeente	Omschrijving
01623150	46122	194070	IJzerbekken	VLADSLOVAART	Diksmuide	thv de Drie Mussen, SA van de Paddestraat
01623250	42726	203221		VLADSLOVAART	Middelkerke	SA van de Busbrug in de Busbruggestraat
22000100	45211	173021		KANAAL VAN IEPER NAAR KOMEN	Ieper	Diksmuideweg, 300m voor monding kanaal Ieper-IJzer
24223250	50712	191828		HANDZAMEVAART	Kortemark	Tergotebrug
13031200	97594	197285	bekken van de Gentse Kanalen	OUDE KALE	Lovendegem	aan de Molenbrug
03225050	63597	216230	bekken van de Brugse polders	NOORDEDE	Zuienkerke	Strooienhaan
03431100	62106	211545		WESTERNIEUWWEGZWIN	Jabbeke	Kwetshage
09079100	73478	209080		ST. TRUOLEDEKEN	Brugge	/
09429300	71411	224750		ISABELLAVAART	Knokke-Heist	ten Oosten van Heulebrug

Tabel 7: Effectieve vangst per soort en per staalnameplaats in 2020 uitgedrukt in CPUE (elektrisch in G/100 m en N/100 m, , fuiken in G/fuikdag en N/fuikdag met G = gewicht in g en N = aantal

Nummer		alver	baars	bittervoorn	blankvoorn	blauwbandgrondel	bot	brakwatergrondel	brasem	driedoornige stekelbaars	dunliphardier	gibel	karper	kolbief	paling	pos	rietvoorn	riviergrondel	snoek	snoekbaars	tenddoornige stekelbaars	vetje	winde	zeelt	Totaal	
01623150	G/100m		193,5		319,7		0,3	1246,4	7,1	0,2			2,2		239,6		19,1	4432,1	55,4	0,6	0,8				6517	
sleepnet	N/100m		18		31		1	13	8	1			1		38		2	3	2		1	1				120
01623250	G/fuikdag	7,38	34,43		103,82			3561,84					1351,96	2824,19	32,46	17,47		39,25	227,45						645,92	8846,17
fuiken	N/fuikdag	0,25	6,5		5,75			144,75					29,5	7,25	6,5	0,75		0,25	11						0,25	212,75
22000100	G/100m		181,35		610,7								125	7,35		66,05						8,65		84,7	1083,8	
elektrisch	N/100m		8		231,5							0,5		0,5		11,5					6,5		2		260,5	
24223250	G/100m		426,1	3,5	2004,25	4,6							12,55	31,35		88,25	21,2						113,7		2705,5	
elektrisch	N/100m		33,5	2,5	128	1,5						1,5	1,5		3	2							0,5		174	
13031200	G/100m			7,8	740,2											14,3		2504,5				2,1			3268,9	
elektrisch	N/100m			4	162											7		3				2			178	
03225050	G/fuikdag		111,85		1195,05	109,95	122,3	3865,6		24,95	189,55		60,55	2037,1	129,45	277,95	32,05	2200	373,35						10729,7	
fuiken	N/fuikdag		5,5		42	16	0,5	28		1,5	4		2	6,5	8	12,5	1,5	0,5	20,5						149	
03431100	G/100m				152,05	3,2				5,95		191,25					129,25	8,9	3050						3540,6	
elektrisch	N/100m				2,5	1				12,5		1,5				5	0,5	0,5							23,5	
09079100	G/100m																								0	
elektrisch	N/100m																								0	
09429300	G/100m					15,9				0,15		169,4									0,25				185,7	
elektrisch	N/100m					10,5				0,5		4									0,5				15,5	

Tabel 8: Overzicht van de visindexwaarden (in EQR) en hun appreciatie

Nummer	Waterloop	Methode	Waterlichaamnummer	Jaar	EQR	Appreciatie
01623150	VLADSLOVAART	Slepen	L111_1048	2020	0,58	matig
01623250	VLADSLOVAART	Fuik	VL05_14	2020	0,50	matig
22000100	KANAAL VAN IEPER NAAR KOMEN	Elektrisch	VL05_5	2020	0,25	ontoereikend
24223250	HANDZAMEVAART	Elektrisch	VL05_3	2020	0,38	matig
13031200	OUDE KALE	Elektrisch	VL05_25	2020	0,38	ontoereikend
03225050	NOORDEDE	Fuik	VL08_16	2020	0,55	matig
03431100	WESTERNIEUWWEGZWIN	Elektrisch	L111_1007	2020	0,55	matig
09079100	ST. TRUDOLEDEKEN	Elektrisch	L111_1064	2020	0	slecht
09429300	ISABELLAVAART	Elektrisch	VL05_17	2020	0,25	ontoereikend